

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 3 (1310) 18 СТУДЗЕНЯ 2017 г.

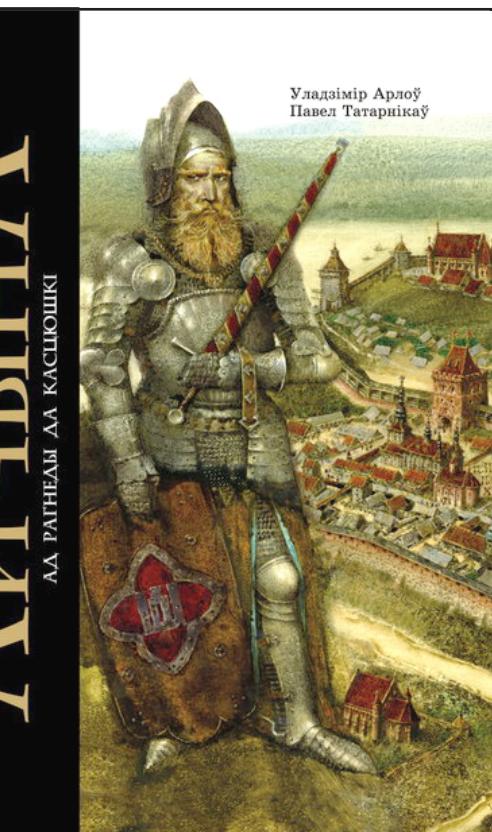
Айчына ад Рагнеды да Касцюшкі

Пісьменнік Уладзімір Арлоў і мастак Павел Татарнікаў скончылі працу над кнігай "Айчына: малаяўнічая гісторыя. Ад Рагнеды да Касцюшкі".

Як расказаў TUT.BY бізнесмен Павел Бераговіч, які выступіў фундатаром выдання, Павел Татарнікаў працаў над кнігай шэсць гадоў, Уладзімір Арлоў - чатыры. Калі паруноўваць з іншымі кнігамі Арлова, то можна сказаць, што гэта "Краіна Беларусь" для дзяячей і падлеткаў.

- Мяркую, кніга такога масацкага ўзроўню - сярод унікальных ў свеце, не гаворачы пра Беларусь, - кажа Бераговіч. Кніга выходзіць у дзвюх частках і ахоплівае гісторыю нашай краіны ад з'яўлення на ёй старажытнага чалавека да аднаўлення беларускай незалежнасці на пачатку 1990-х гадоў. Першая кніга заканчваецца паўстаннем Тадэвуша Касцюшкі 1794 года, пасля паражэння якога Беларусь была ўключана ў склад Расійскай імперыі. Як паведаміў Бераговіч, зараз ідзе праца над другой часткай.

Кніга мае вялікі фармат (21,8 на 29 см), 223 старонкі, цвёрдую вокладку. Пакуль яе можна замовіць праз блог журналіста Глеба Лабадзенкі. Кошт адной кнігі складзе 45 рублёў (пры самавывозе ў Менску), 50 рублёў (з паштовай доставкай па Беларусі). У выпадку

замовы падпісчыкі атрымаюць кнігу ўжо да канца студзеня. Як паведаміў Бераговіч, магчыма, у гэты час кніга з'явіцца ў кнігарнях, але хутчэй за ўсё будзе там каштаваць даражэй.

Дзяніс Марціновіч, TUT.BY

На шляху да Нацыянальнага універсітэта

12 студзеня 2017 г. у сядзібе ТБМ адбылося чаргове паседжанне аргкамітэта па стварэнні Нацыянальнага ўніверсітэта з беларускай мовай навучання.

Падчас паседжання было абмеркавана канцепцыя ўніверсітэта, распрацаваная цягам папярэдніх сустэреч, а таксама план далейшай дзеяносці.

Удзельнікі яшчэ раз за-
сяродзілі сваю ўвагу на тым,

что беларуская мова выкладання з'яўляецца найгалоўнейшим фактам для паўнавартаснага функцыянування зяйленаага ўніверсітэта.

У паседжанні ўпершыню ўдзельнічала кіраўніцтва Інстытута матэматыкі і кібернетыкі, у якім вядзенца навучанне праграмаванню на беларускай мове. Досвед працы гэтай установы як варыянт практичнага ўсаслення канцепцыі Нацыянальнага ўнівер-

сітэта выклікаў зацікаўленую размову і дыскусію.

Наступнае паседжанне аргкамітэта запланавана на 9 лютага на 17.30 у ТБМ. Падчас гэтага паседжання будзе абмеркавана магчымасць рэгістрацыі юрыдычнай асобы ў Беларусі для таго, каб ідэя Нацыянальнага ўніверсітэта з беларускай мовай навучанняначала ўласбяцца практична.

Наші кар.

Да ведама сяброў Рады ТБМ

Паважаныя сябры Рады ТБМ!

У адпаведнасці з ра-

ISSN 2073-7033

шэннем Сакратарыяту ТБМ чарговое паседжанне Рады адбудзеца 22 студзеня 2017 г. у сядзібе ТБМ.

Пачатак паседжання -

11.30.

Пачатак рэгістрацыі -

10.00.

Парарадак днія Рады ТБМ

22 студзеня 2017 года:

1. Справаўдзача аб дзеяносці ТБМ за 2016 год.

2. Зацвярдженне Пла-

нудзейнасці ТБМ на 2017 год.
3. Вызначэнне даты чарговага з'езду ТБМ.

4. Вызначэнне квоты дэлегатаў на з'езд ТБМ.

5. Вызначэнне кандыдатур ад Рады ТБМ на пасаду старшыні і намеснікаў старшыні ТБМ.

6. Аб зменах у складзе Сакратарыяту ТБМ.

7. Рознае.

Сакратарыят ТБМ.

125 гадоў з дня нараджэння Браніслава Тарашкевіча

Браніслаў Адамавіч ТАРАШКЕВІЧ (20 студзеня 1892 - 29 лістапада 1938; Псеўданімы: Адам Навука, "Тарас на Парнасе", Я. Тарас, Тарас Язычнік, Тарас Навіна) - беларускі грамадска-палітычны дзеяч, мовазнавец, пісьменнік-перакладчык. Кандыдат філалогіі (1916). Акадэмік АН Беларусі (1928).

Нарадзіўся ў засценку Мациолішкі, 30 км на ўсход ад Вільні, (цяпер Літва) у сям'і каталіцкага селяніна-серадняка. У народным вучылішчы Браніславу паказвае выдатны вынікі. Вестка пра гэта дайшла да маладой абшарніцы Гелены Стамбруйскай. У 1906 годзе яна забрала Браніслава да сябе, апекавала яго і дапамагла паступіць у трэці клас 2-й Віленскай гімназіі. У гімназіі Тарашкевіч трапляе ў студэнцкі згуртаванні. У гэты ж самы час Тарашкевіч канчатковая самавызначаецца як беларус. Пад час навучання ў Вільні знаёміца з беларускай інтэлігенцыяй, наведвеа выдавецтва "Нашай Ніvi". У жніўні 1911 года Браніслаў Тарашкевіч апынуўся ў

сталіцы Расіі і быў без перашкод прыняты на гістарычна-філалагічны факультэт Пециябургскага ўніверсітэта. Тут на працы чатырох гадоў вучыўся пад кіраўніцтвам славутых мовазнаніцаў: Яна Бадуэна дэ Куртэнэ, Яўхіма Карскага. Навуковым кіраўніком Браніслава быў акадэмік Аляксей Шахматай.

У 1916 г. скончыў гістарычна-філалагічны факультэт Петраградскага ўніверсітэта і быў пакінуты там пры кафедры рускай мовы і літаратуры. У 1917 г. становіца актыўным удзельнікам і адным з лідараў Беларускай сацыялістычнай грамады. Знаходзіцца ў Менску пад час авіяшэння БНР. У 1918 годзе, працуячы загадчыкам культурна-асветнага аддзела Белнацкама, падрыхтаваў і выдаў у Вільні першую "Беларускую граматику для школы". З 1921 г. - дырэктар Віленскай беларускай гімназіі. У 1922 г. быў абраны паслом у польскі сойм, у 1922-1924 гадах быў стар-

шынём Беларускага пасольскага клуба. Актыўны дзеяч і кіраўнік ТБШ. У студзені 1927 г. быў арыштаваны польскімі ўладамі, а ў траўні 1928 г. асуджаны на 12 год зняволення. З верасня 1933 г. у выніку амбену палітзняволенымі, выехаў у СССР. 6 траўня 1937 г. арыштаваны. 5 студзеня 1938 "двойкай" НКУС і Прокуратуры СССР прыгавораны да расстрэлу.

Пераклаў на беларускую мову "Іліяду" Гамера і "Пана Тадэвуша" Міцкевіча.

Bikipeedya.

ля Наваградка.

Р. Шырма ўдзельнічаў у дзесятках з'ездаў ТБШ, працягнуў сотні лекцый па беларускай культуре, выдаў для школьнікаў і самадзеяльніх хоруў зборнікі "Беларускія народныя песні" (1929) і "Наша песьня" (1938). У 1941 г. быў арыштаваны іквадыстамі і сяздзеў у турме да сакавіка 1942 года. Вызвалены па хадайніцтве Я. Коласа перад П. Панамарэнкам і высланы пад нагляд органаў НКУС у Паўночны Казахстан.

Мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Дзяржаўнай акадэмічнай харовай капэлы БССР (1939-1970). Лаўрэат Дзяржаўных прэмій БССР за канцэртна-выкананічную дзеяносць (1966) і за "Беларускія народныя песні ў апрацоўках для хору" (1974). Народны артыст БССР (1949) і СССР (1955), Герой Сацыялістычнай Працы (1977). Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР (1946). Узнагароджаны ордэнамі Леніна і інш., балг. ордэнам Кірылі і Мефодія II ст., медалямі.

Bikipeedya.

125 гадоў з дня нараджэння Рыгора Шырмы

Рыгор Раманавіч ШЫРМА (Псеўданімы: R. Baravay; Вучыцель. Крыптанімы: B. M.; B.-ч.; G. Ш.; P. Ш.; 20 студзеня 1892, в. Шакуны Пружанскага павета Гарадзенскай губерні, цяпер Пружанскае раён, Берасцейская вобласць - 23 траўня 1978, Менск) - беларускі харавы дырыжор, фальклорыст, грамадскі і музычны дзеяч, публіцыст, літаратуразнаўц.

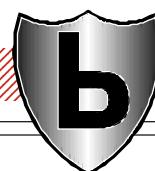
Нарадзіўся ў вялікай сям'і, дзе спевакамі былі ўсе,

пачынаючы з бондаря дзеда Васіля па мянушы Майстровіч. У 1904 упартай ад бацькі з 15 капейкамі ў кішэні Рыгор пешкі накіраваўся ў Пружаны, каб паступіць у гарадское вучылішча. Скончыў школу на ўсе пяцёркі.

Падчас навучання на двухгадовых настаўніцкіх курсах у Свянцянах у 1911-1912 Рыгор праходзіў сальфеджыя, вучыўся іграць на скрыпцы, арганізуе настаўніцкі хор.

Адначасова ён спрабуе запісваць мелодіі. Пасля сканчэння курсаў настаўнічаў у Лідскім і Свянцянскім паветах.

У канцы Першай сусветнай вайны мабілізаваны ў армію, скончыў Чугуеўскую ваяннае вучылішча. Служыў у званні працпаршчыка. У летку 1922 вярнуўся ў родныя Шакуны, дзеяйнічаў у Беларускім выбарчым камітэце. У 1926 выкладае ў гімназіі спевы і арганізуе хор. У гэтым самым годзе стаў першым кіраўніком народнай капэлы ў Дзяляцічах

Справаздачны даклад старшыні ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" Алега Трусава аб дзейнасці арганізацыі за 2016 год

Мінулы год, год парламенцкіх выбараў, эканамічнага крэзісу і складанай міжнароднай сітуацыі на межах нашай краіны прайшоў для нас у штодзённай стваральнай працы на карысць нашай Бацькаўшчыны.

На жаль, у мінульым 2016 г. адышлі ў лепшы свет некаторыя заснавальнікі і сябры ТБМ. Сярод іх стваральнік і першы старшыня ТБМ, народны пашт Беларусі Ніл Гілевіч, адзін з заснавальнікаў ТБМ на Гарадзеншчыне Алеся Белакоз, актыўіст ТБМ са Слонімі Іван Шэга, актыўныя палітычныя дзеяч і прыхільнік роднага слова Юрась Хадыка, вядомы беларускі матэматык, які ўдасканалаў беларускую матэматычную тэрміналогію, вядомы навуковец Якаў Радына, актыўныя аўтар "Нашага слова" і "Новага часу" Вітаўт Мартыненка, вядомы мовазнавец Зміцер Саўка, былы галоўны рэдактар часопіса "Роднае слова" Міхась Шавыркін, актыўісты ТБМ з Менска Анатоль Валахановіч і Генадзь Шэршань, і шмат іншых рупліццаў роднага слова.

Зраз наша арганізацыя налічвае больш за 7000 чалавек. З іх у базе дадзеных Сакратарыяту па стане на 1 студзеня 2017 г. знаходзіцца 6 тысяч 385 чалавек.

Гэты год быў для нас годам цяжкай, але стваральнай працы як у Менску, так і ў рэгіёнах нашай краіны. Найбольш актыўна працавалі рэгіянальныя актыўісты Гомеля, Магілёва, Гародні, Ліды, Палацка, Баранавічы, Пружанаў, Паставаў, Асіповічы, Фрунзенскага і Ленінскага раёнаў горада Менска, мястэчка Падсвіле Глыбоцкага раёна, Шаркаўшчыны, Орши, Івянца і іншых. У нашы шэрагі актыўна ўступала моладзь, асабліва ў Менску.

Была створана іначай актыўна дзеячніца Скідзельская суполка ТБМ. Напрыканцы мінулага года аднавіла сваю рэгістрацыю іначай актыўна дзеячніца раённая арганізацыя ТБМ у г. Стоўбцы. Таксама актыўізowała сваю работу студэнцкая суполка ТБМ на гістфаку БДУ. Пра нашу дзейнасць рэгулярна пісалі "Наша слова", "Новы час", "Наша ніва", "Народная воля", "Звязда", "Краязнаўчая газета", "Камсамольская праўда ў Беларусі" і іншыя сродкі масавай інфармацыі. Дзейнасць ТБМ таксама асвятлялоць тэлеканал Белсат, радыё "Свабода", радыё "Рацыя", Еўрападыё, партал tut.by і іншыя.

Аднак актыўнасць некаторых наших арганізацый жадае быць лепшай. Нас працягвае хвалаўца сітуацыя з дзейнасцю наших сябров у Берэсці, Кобрыне, Бабруйску, Пухавічах, Ваўкавыску, Клецку, Наваградку і Мазыры.

Беларуская мова паступова вяртается ў выпускі навінаў, асабліва на мясцовым БТ, з'яўлюючы новыя праграмы з узделам моладзі на беларускай мове. Працуе новы дзяржаўны канал "БТ-3", дзе беларуская мова актыўна прысутнічае.

Але напрыканцы мінулага года ўзнікла пагроза зачыніцца адзінага ў свеце спадарожнікавага беларускамоўнага тэлеканала "Белсат", які быў некалі створаны па прапанове ТБМ. Сакратарыят ТБМ адным з першых з грамадскіх арганізацый 16 снежня прыняў заяву ў абарону канала і распаўсюдзіў яе ў СМИ. Зразу сітуацыя з існаваннем канала робіцца вырашальнай і мы спадзяёмся на станоўчы вынік гэтай справы.

Беларуская мова найбольш пашырана ў сферы культуры, адукацыі і сродкі масавай інфармацыі, а таксама ў візуальным афармленні.

У мінульым годзе беларускі парламент прыняў вялікі заканадаўчы дакумент Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб культуры, які складаецца з 257 артыкулаў, напісаны толькі па беларуску і ўступае ў сілу з лютага 2017 г.

Дзякуючы намаганням ТБМ у артыкуле 69 вышэй згаданага кодэкса запісана, што "Да нематэрыяльных культурных каштоўнасцяў адносіцца беларуская мова (весная і пісьмовая), імёнаслоўніца традыцыі і традыцыйная форма звароту да людзей". Гэты сказ будзе карысны падчас спречных пытанняў у паштартных сталах ці іншых установах нашай краіны.

Зраз нашыя намаганні накіраваныя на то, каб новая версія Кодэкса аб адукацыі Рэспублікі Беларусь таксама была прынятая на беларускай мове.

З мэтай захавання мовы як культурнай спадчыны беларускага народа па ўстановах адукацыі арганізујуцца канферэнцыі, выставы мастацкай літаратуры, дні і тыдні беларускай мовы і літаратуры, алімпіяды, конкурсы, тэматычныя выхаваўчыя гадзіны; ствараючыя віртуальныя музеі і этнографічныя пакоі, на базе якіх праводзяцца вучэбныя занятия, пазакласныя мерапрыемствы, экспкурсіі на беларускай мове. Ва ўстановах пазашкольнага выхавання і навучання краіны працујуць гурткі, клубы і іншыя аўяднанні вучняў, у якіх арганізаваны вучэбныя занятия не толькі ў Менску, але і ў іншых рэгіёнах нашай краіны, нават за межамі.

Актыўізвалася праца курсаў па вывучэнні беларускай мовы для розных груп народніцтва. Праходзілі занятия па беларускай мове, гісторыі і літаратуры для вучняў

сінна-тэхнічнай, сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыі выкладаецца курс "Беларуская мова (прафесійная лекціка)". Распрацоўваючыя і выдаючыя вучэбна-метадычныя комплексы па асобных вучэбных прадметах (дысцыплінах), у тым ліку і спецыяльных. Для ажыццяўлення якаснага выкладання дысцыплін на беларускай мове арганізавана павышэнне кваліфікацыі выкладчыкаў (праз спецыяльныя курсы). У асобных установах вышэйшай адукацыі (звыш 20) створаны вучэбныя групы, у якіх студэнты навучаюцца на рускай і беларускай мовах. Пашыраеца колькасць спецыяльных дысцыплін, якія выкладаюцца на беларускай мове.

Факультатыўная занятка ва ўстановах агульной сярэдняй адукацыі праводзяцца ў адпаведнасці з зацверджанымі Міністэрствам адукацыі праграмамі факультатыўных занятияў. У цяперашні час на II ступені агульной сярэдняй адукацыі пры арганізацыі факультатыўных занятияў ва ўстановах агульной сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання рэкамендуеца выкарыстоўваць праграмы факультатыўных занятияў "Храмы, палацы і замкі Беларусі" (VII клас), "Архітэктура Беларусі" (IX клас), якія распрацаваныя на беларускай мове.

Актыўную працу па пашырэнні беларускай мовы ў дзіцячых садках Гомеля праводзіцца мясцовая арганізацыя ТБМ пад кіраўніцтвам Алесі Аўласевіч. Гомельская суполка ТБМ зладзіла фест удзельнікаў беларускамоўнай адукацыі. Дзеяць розных узростаў з башкькамі вучыліся разам спявашы беларускія песні, танцаўшы, прыдумляючы і маляваючы ілюстрацыі да беларускіх казак, рабіць лялькі. Створаны першы беларускамоўныя класы ў Лідзе і Гародні. У горадзе Лідзе, дзякуючы Станіславу Судніку, з'явіліся 3 бібліоруды ў падтрымку беларускай мовы.

Сябры ТБМ у розных рэгіёнах Беларусі і за межамі прымалі актыўны ўдзел у 9-й Агульнанацыянальнай дыктотуі. Зараз нас чакае юбілейная 10-ая Агульнанацыянальная дыктотука, якую можна прысвяціць Францішку Скарыну, Пімену Панчанчуку і Янку Брылю.

У мінульым годзе выйшлі 14 і 15 нумары часопіса "Верасень" (галоўны рэдактар Эдуард Акулін). Нумары "Верасня" актыўна распаўсюджваюцца не толькі ў Менску, але і ў іншых рэгіёнах нашай краіны, нават за межамі.

Актыўізвалася праца курсаў па вывучэнні беларускай мовы для розных груп народніцтва. Праходзілі занятия па беларускай мове, гісторыі і літаратуры для вучняў

7-11 класаў пад кіраўніцтвам Лявона Баршчэўскага. Увесь 2016 г. працавалі беларускопольскія моўныя курсы пад кіраўніцтвам Людмілы Бурлевіч і Леанарды Мухінай, а таксама пісіхалагічныя беларускамоўныя заняткі "Школа асобаснага росту" Людмілы Дзіцівіч.

Летасць актыўна працаў клуб беларускага красамоўства "Прамова", кіраўнік - Аляксандар Давідовіч. Актыўна дзейнічала ў першай палове 2016 г. гісторычная школа пад назвай "Гісторыя ў падзеях і малюнках з Алегам Трусавым" (каардынатор Алеся Анісім). Зараз гэтым займаецца клуб "Прамова".

Варты адукацыя ўяўліць поспех курсаў "Мова нанова", заснаваных актыўістамі ТБМ Глебам Лабадзенкам і Алесям Літвінскім. Курсы атрымалі афіцыйную рэгістрацыю, іх наведалі больш за тысячу асобаў у розных гарадах краіны, дзе працуюць філіялы гэтих курсаў.

Мы працягваем выпускаць "Наша слова" (наклад 2000 асобнікаў да кастрычніка 2016 г., зараз 1500 асобнікаў) ў фармаце 8-мі палос (індэкс выдання 63865). Нягледзячы на то, што з'яўляючыся новыя аўтары і ёсць цікавасць да публікацыі розных матэрыяляў, сітуацыя з падпіскай жадае быць лепшай. У 2015 годзе створаны адмысловы сайт газеты.

Сябры! Неабходна ўсім разам пашыраць кола падпісчыкаў. З гэтай нагоды хачу выказаць слоў падзякі Федэрэцыі прафсаюзаў Беларусі, якай ў другой палове 2016 г. выдзеліла сродкі на падпіску раённых і школьных бібліятэк і музеяў краіны на беларускамоўныя выданні.

Вось ужо восьмы год кіраўнік Гарадзенскай гарадской арганізацыі прафесар Аляксей Пяткевіч з дапамогай Станіслава Судніка выдае беларускамоўны настольны пракідны краязнаўчыя календары, заснаваны на матэрыяле Гарадзеншчыны.

З 2012 г. дзейнічае інтэрнэт-партал ТБМ, каардынатор партала і сацыяльных сетак Юлія Бажок. Дзякуючы парталу, мы можам своечасова размяшчаць інфармацыю пра ТБМ: нашу гісторыю, структуры, дзейнасць; рабіць маніторынг стану лінгвістyczных правоў грамадзян і аператураў на выпадкі іх пашрушэння; выходзіць на іншыя славістычныя газеты, наўпрост незаангажаваныя ў дзейнасць нашай арганізацыі. За 2016 год колькасць праглядаў партала склала 76 323 са 103 краін.

Актыўна займаюцца праца курсаў па вывучэнні беларускай мовы для розных груп народніцтва. Праходзілі занятия па беларускай мове, гісторыі і літаратуры для вучняў

беларускамоўныя эккурсіі, пленеры, канферэнцыі і семінары. У гэтым плане хочацца аздзначыць сяброў Рады ТБМ Станіслава Судніка, Алега Дзіцівіча, Алеся Кроя.

Улічваючы інфляцыю, Рада ТБМ прыняла рашэнне з 1 студзеня 2016 г. павялічыць памер сяброўскіх складак. Трэба адукацыя, што большасць суполак ТБМ своечасова здала складкі, а таксама сабрала немалую ахвяраванні. Па стане на 30 снежня 2016 г. на нашым рахунку было 1627,35 беларускіх рублёў.

Акрамя таго, некаторыя сябры ТБМ маюць непасрэднае дачыненне да нефармальнага аўяднання беларускіх патрыётаў, якое арганізавала 21 снежня 2014 года Усебеларускі кангрэс за незалежнасць (спн. Анісім з'яўляецца каардынаторам Рады Кангрэса). На ім было прапанавана стварыць грамадзянскую ініцыятыву "Беларускую мову - у парламент", а абрацце спн. Анісім у парламент фактычна з'яўляецца пачаткам рэалізацыі планаў вышэйзгаданай грамадзянской ініцыятывы.

Дыбыліся змены ў рэгіянальным кіраўніцтве ТБМ. Абраныя новыя кіраўнікі ў Полацку і Салігорску. У мінульым годзе былі выдадзены настаянны і кішэнныя календары і паштоўкі, прысвечаныя Нілу Гілевічу, Алею Смолічу, Макару Краўцову, ксяндзу Уладзіславу Чарняўскому і Янку Брылю.

Выдавецкі дом ТБМ у Лідзе таксама выдавае календары і зрабіў банер, прысвечаны 500-м угодкам беларускага кнігадрукавання.

Дзякуючы намаганням сяброў ТБМ была зроблена рэстаўрацыя помніка літаратуры "Ү" у Полацку, дзе помнік доўгі час быў занядбаны. Увесну мінулага года была працягнутая на чарговыя 3 гады арэонда памяшкання сядзібы ТБМ у Менску. Таксама ў сядзібе ўсталявалі новую пажарную сігналізацыю.

Напрыканцы 2015 г. па ініцыятыве ТБМ быў створаны аргамітэт па стварэнні Нацыянальнага ўніверсітэта з беларускай мовай навучання, у які ўвайшлі прадстаўнікі розных палітычных і грамадскіх арганізацый. Сустаршынамі аргамітэта абраны спн. Аляксандар Мілінкевіч, Уладзімір Колас і Алег Трусай, каардынатор Алеся Анісім. Увесь мінулы год аргамітэт плённа працаў, таму я спадзяюся, што ў 2017 годзе сітуацыя ў гэтым кірунку пачне змяняцца да лепшага.

У беларускіх і замежных сродках масавай інфармацыі актыўна асвятляюцца перадвыбарную кампанію і парламенцкія выбары ў Беларусі 2016 года, і цяпер, дзякуючы перамозе на парламенцкіх выбарах першага намесніка старшыні Таварыства беларускай мовы спн. Алеся Анісім, пра ТБМ ведаюць ва ўсім свеце. Як паведамляеца ў некаторых СМИ, з 2004 года ў парламент траплялі толькі актыўныя прыхільнікі дзейнай улады, таму перамога аднаго з кіраўнікоў ТБМ з'яўляецца сапраўдным поспехам, бо наша арганізацыя адстойвае не заўсёды зручныя для ўлады погляды. Праз гэта нас нават пачалі парапоўваць з палітычнай партыяй апазицыйнага кшталту.

Справаздача Гарадзенскай абласной арганізацыі ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" за 2016 г.

1. 15.01.2016 г. Штогадовы ўдзел ва ўзнагароджванні пераможцаў абласной алітэйды па беларускай мове і літаратуры Гарадзенскай вобласці. Каштоўныя кнігі пад рэдактарствам В. Карнелюка і І. Траяка "Этнакультурныя і прыродныя турыстычныя рэсурсы Гарадзеншчыны і Сувальшчыны" атрымалі каля 50 лепшых вучняў вобласці (Буднік І., Місцюковіч А., Парфёненка В., Крой А.).

2. 11.02.2016 г. Візіт да намесніка старшыні гарвыканкама Кулешы З.В. наконт шырокага святкавання Міжнароднага дня роднай мовы ад абласной і гарадской радаў Гарадзенскіх філіяў ТБМ. (Пяткевіч А., Крой А.)

3. 20.02.2016 г. Удзел у святкаванні Міжнароднага дня роднай мовы ў СШ № 34 (дзе ёсьць беларуская класы) разам з нам. начальніка гарадскога аддзела адукцыі, прадстаўніком ідэалагічнага аддзела, кіраўніцтвам школы і пастамі двух пісьменніцкіх саюзаў. (Крой А., Паўлоўская А., Камароўскі А., Семінскі П.)

4. Пасля правядзення неабходных працэдураў у сядзібе ТБМ атрымала регістрацыю Скідзельская гарадская суполка ТБМ пад кіраўніцтвам Савянковай Т. (Савянкова Т., Буднік І., Крой А.)

5. Сакавік. Актыўны ўдзел сябру ТБМ у дыктоўцы (III этап), праведзенай "Гарадзенскай бібліятэкай".

6. Сустрэча з нашымі фундатарамі і правод 1,5 млн.руб. на беларускія газеты для бібліятэк вобласці і кнігі для школьнікаў (Місцюковіч А., Буднік І., Крой А.).

7. Удзел сябру ТБМ у жалобе па Нілу Гілевічу ў Пакроўскім саборы Гарадні. 5 святароў правялі жалобную малітву па-беларуску для тых, хто не змог паехаць у Менск на паніхіду. У траўні паміж Вялікаднем і Радуніцай памёр актыўны сябар па стварэнні беларускіх класаў у 90-я гады Талерчык А.С. У апошні шлях правялі яго шматлікія сябры ТБМ і іншых грамадскіх арганізацый.

8. Красавік-травень. Удзел сябру ТБМ у школьных бацькоўскіх сходах горада для будучых першакласнікаў па папулярызацыі бел. наўчання і дапамогі бацькам у стварэнні бел. класаў. Крой А. (6, 12, гімн 4, 31, гімн. I), В. Парфёненка (5, 26, 3), А. Астроўскі (16, 27, 28), М. Святлана (гімн. 7, гімн 10, пач. школа на в. Серафімовіч), Марозава С. (шс35, Г. гар. гімн. на в. Парыж. Камуны), Пяткевіч А. (32, 34), Буднік І. (гімн. 5, 23), Петрашкевіч А. (гімн. 5, сш. 35), Кузьмініч І. (кіраўнік гарадзенскай "Мова нанова", гімн 6), У. Хільмановіч з Я. Курчэўскім (ШШ 40), С. Тарасава (гімн. 9), В. Янчарская і паст А. Паўлоўскі (ШШ 33, 38). Агулам у гэтым годзе ў красавіку і траўні ўдзельнічалі ў бацькоўскіх сходах 14 чалавек. Праведзены маніторынг сярод адміністрацыі навучальных установаў у час дамоваў аб удзеле сябру таварыства ў бацькоўскіх сходах заставчыў, што шмат дырэктараў і завучаў школ добра валоданоць беларускай мовай.

9. Падпіска бібліятэкі вобласці на газету "НС". (Місцюковіч А., Буднік І., Крой А.)

10. 03.08.2016. Візіт да нач. абласнога ўпраўлення адукцыі сп. Сангіна А.Г. (Крой А., Кузьмініч І.).

А) Азнаёмілі начальніка адукцыі з самымі лепшымі і горшымі рабёнкамі вобласці па стварэнні беларускіх класаў у рускамоўных школах за апошнія 7 гадоў.

Б) Даведаліся, чаму бацькі паўнинны штогод пісаць заявы на працяг

навучання ў гімн. № 10 (Кузьмініч І.).
В) Прасілі пасадзейніцаў стварэнню рэкламы беларускім класам ў транспарце і на сайтах школ №32 і №34 аб наборы дзяцей у бел. класы. (зрабілі часткову ў 2016 г.)

Г) Узяты пытанне пра новую ініцыятыву ТБМ ад Кузьмініча пра наведванне ТБМ бацькоўскіх сходаў у д/с. Пасля хаджэння (усё лета) па чыноўніках раённых аддзелаў адукцыі вымушана ўзялі гэтае пытанне перад спадаром Сангінім А.Г. Разам з падначаленымі спрабавалі разабрацца і вырашиць. Канчатковое раашенне перанесла на пазнейшы час .

11. 18.08.2016 г. Паездка сябру Гарадзенскай абласной Рады ў Баброўню на юблей М. Краўцова. (Пяткевіч А., Крой А., Буднік І., Місцюковіч А.) Арганізавалі мерапрыемства Старшыня скідзельскай ТБМ Савянкова Т. разам са сп. А. Юшкевічам, У. Трахімчыкам і інш. сябрамі ТБМ. Запрасілі і родных М. Краўцова. Вельмі цёплае прашло мера-прыемства. Пра яго напісалі незалежныя і дзяржаўныя СМИ.

12. Пяцідзённая краязнаўчая водная вандроўка па Нёмане (ад Мікалаеўшчыны да Шчорсаў) (арганізатар В. Петрыкевіч з Дзяртлава, было 8 чал. В. Парфёненка, У. Хільмановіч, А. Крой і інш.)

13. 30.08.2016 г. Візіт да нач. аддзела ідэалагічнай працы, культуры і па спраўах моладзі Гарадзенскага раёна Рамановіч Н.І. аб неабходных дакументах па ўсталяванні памятнага знака Я. Карскаму ў в. Мігова Гарадзенскага раёна (Крой А.)

14. 1.09.2016 г. Атрымалі ліст ад адміністрацыі гарадзенскага заапарку на зварт ТБМ наконт шыльдаў на беларускай мове (ініцыятыва Вікторыяна У.).

15. 3.09.2016 г. Паездка на Дзяртлавшчыну і ўсталяванне крыжа памяці ўдзельнікам 1863 г. (Петрыкевіч В., Хільмановіч У., Крой А., Чыгрын С. і інш.)

16. 13.09.2016 г. Усталяванне шыльды на вул. Дзяржынскага на корпусе ГрДУ ў памяць аб засл. дзеячы мастацтваў А. Валынчыку (Місцюковіч А., Парфёненка В., Талерчык А.).

17. 15.09.2016 г. Візіт да нач. абл. упраўлення адукцыі Сангіна А.Г. наконт прыняція раашэння аб дазволе ТБМ на ўдзел у бацькоўскіх сходах у д/с. Раашэнне аб гэтым перанесена на здзялтраў (Крой А.).

18. Прыята пытанне аб дазволе ўдзелу ТБМ у бацькоўскіх сходах д/с горада. Дадзены контакты адказны за гэта ў Ленінскім і Кастрычніцкім раёнах. Атрымалі графік бліжэйшых бацькоўскіх сходаў у мікрараёнах Дзевятоўка і Вішнявец.

19. 19.09.2016 г. Удзел сябру ТБМ у "Тыдні беларускага мысленія" ў Цэнтры гарадскога жыцця.

А) Параўнальны аналіз выкарыстання беларускай мовы ў школах вобласці, дэмографічнай складнікі і інш. за гады Незалежнасці: "Моўныя шанцы Гарадзеншчыны" (Крой А.)

Б) Презентация краязнаўчай кнігі А. Місцюковіча пра малую рэдзіміту. Пісаніні відзялілі ў Піронім Слонімскага раёна. (Місцюковіч А.)

20. Візіт да сп. Андрэйчыка,

нач. абласнога ўпраўлення па спорце і турызме наконт адсущнасці "паштапарту турыста" на беларускай мове. Пасля дадатковых зваротаў ад суйчыннікаў з Летувы і Польшчы было вуснае і пісьмовое абяцанне аб друкаванні новых "паштапарту турыста" і па-беларуску.

21. 20.10.2016 г. Першы ўдзел

на бацькоўскіх сходзе ў д/с №84, на які нас запрасіла нам. загадчыка садка (у садку з пачатку 90-х да сёння вядзецца пісьмовая справаздача на беларускай мове). Пасля выступу перад бацькамі падарылі адміністрацыі садка кнігу "Этнакультурныя і турыстычныя рэсурсы Гарадзеншчыны і Сувальшчыны" (Крой А., Кузьмініч І.).

22. 30.10.2016 г. Могілкі каля ВА "Азот". Да Дзядоў. Успаміны, чытанне вершаў, упарадкаванне магіл грамадска-культурных дзеячаў, якія адышли ад нас у апошнія дзесяцігоддзі. (А. Цыхуна, сына А. Талерчыка, А. Валынчыка, А. Шыдлоўскага, Ю. Гуменюка, Б. Ржэўскага, Ю. Астроўскага, А. Карпюка). Сябры ТБМ быў разам са студэнтамі УЗВ. (Крой А., Буднік І., Парфёненка В., Рунге У. і інш.)

23. 26.11.2016 г. Папярэдні выбор пляцоўкі для ўсталявання памятнага знака Я. Карскаму ў быльым маёнтку Мігова. Зацвярдзенне на сходзе прайўлення СТ "Мігова" 5 вуліц у гонар вядомых мясцовых гарадзенцаў Я. Карскага, князя Комата, гаспадара маёнтка Аляксандра Абуховіча, І. Амелянёвіча і інш. (Крой А.).

24. 27.11.2016 г. Удзел гарадзенцаў у рэспубліканскай Радзе ТБМ (Пяткевіч А., Крой А., Буднік І.).

25. 02.12.2016 г. Удзел абласной і гарадской радаў ТБМ у пахаванні ў в. Гудзевічы засл.настаўніка Беларусі А. Белакоза (Пяткевіч А., Буднік І., Крой А., Карніялук В., Хільмановіч У., Парфёненка В.).

26. 03.12.2016 г. Развітанне з гарадзенскімі краязнаўцамі Ф. Ігнатовичам (Смалянчук А., Парфёненка В., Крой А.).

27. 06.12.2016 г. Удзел у бацькоўскіх сходзе ў д/с № 80 (вул. Кляновая, 3) па папулярызацыі наўчання па-беларуску ў будучай школе (Кузьмініч І.).

28. 08.12.2016 г. Удзел у бацькоўскіх сходзе ў д/с № 65 (Рэпіна, 7) па папулярызацыі наўчання па-беларуску ў школе (Крой А.).

29. 14.12.2016 г. Візіт у Гарадзенскім рэйвыканкам. Перадача дакументаў для памятнага знака Я. Карскаму ў Мігова (Крой А.).

30. 17.12.2016 г. 11.00. Удзел у абласнай краязнаўчай канферэнцыі "Край гарадзенскі" ў гімн. №1 імя Я. Карскага (Карніялук В., Крой А., Марозевич С., Соркіна І.).

31. 17.12.2016 г. 14.00. Абласная і гарадская рады ТБМ. Падвядзенне вынікаў за 2016 год і планы на 2017 г.

32. 20.12.2016. Віншаванні дзетак 1 і 2 беларускіх класаў СШ № 32 з Калядамі і Новым годам (Крой А., Місцюковіч А., Буднік І.).

33. Друкаванне шматлікіх артыкулаў у СМИ ("РР", "Гродна лайф", "Новы час", "НС" перадрук у "Хартыі 97" і іншых СМИ) аб любові да сваёй мовы габрэй, чехаў, фінаў, палякаў, кашубаў, галісійцаў, баскаў, каталонцаў, іспанцаў і інш., а таксама "12 прычын ... "з-за якіх варта весці сваіх дзетак у першы беларускі клас" у "НС" (Крой А.). Пастаянна праца, інтэрвю, друкаванне шматлікіх артыкуулаў, кніг ў СМИ па папулярызацыі беларускай мовы, гісторыі і культуры (Хільмановіч У., Парфёненка В., Буднік І. (у студзені выйдзе новая кніга), Пяткевіч А., Петрашкевіч А., Крой А., Рымар Р., суполка гісторыкаў на чале са Смаленчуком А., Краўцэвічам А.). Падпіска бібліятэкі на газету "Наша слова" (Місцюковіч А., Буднік І., Крой А.)

34. Выезд (з абласнай радай) у Баброўню (Гарадзенскі р-н) на святкаванне 125-годдзя М. Краўцова (20.08).

Справаздача Гарадзенскай гарадской арганізацыі ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" аб работе за 2016 г.

1. Вечарына, прысвечаная 80-годдзю дзіцячага паэта В. Кудлачова (19.01).

2. Візіт да намесніка старшыні гарвыканкама наконт выступленняў беларускіх паэтаў у школах (11.02).

3. Презентацыя "Саветы" (18.02).

4. Выступленне маладых беларускіх паэтаў у гарадзенскай СШ №34 (19.02).

5. Презентацыя новай кнігі пісьменніцы А. Петрушкевіч (28.02).

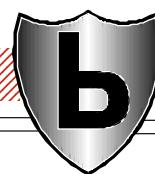
6. Вечарына, прысвечаная 30-годдзю гістарычна-культурнага клуба "Паходня" (12.03).

7. Вечарына, прысвечаная 85-годдзю А. Пяткевіча (30.03).

8. Усёбеларуская дыктоўка (каля 200 чал., 3.04).

9. Абласная наўкавая краязнаўчая канферэнцыя школьнікаў (сумесна з абласнай радай) пад кіраўніцтвам пісьменніцы А. Петрушкевіч (16.04).

10. Круглы стол, прысвечаны гарадзенскому кнігазнаўцу, калекцыянеру М. Чарвякоўскуму (26.04).

Беларусь - мая мова і песня

"Беларусь - мая мова і песня" - так называеца новы культурна-асветніцкі праект, які пачаў дзейнічаць у Лідскім раёне. Ладзіць яго аддзел ідэалогіі, культуры і па справах моладзі Лідскага райвыканкама. Праект мае на мэце пашырэнне ўжывання беларускай мовы і адраджэнне беларускай культуры ў Лідскім раёне. У праекце бяруць удзел сэм культурніцкіх структур, пакуль што ў плане за дзве сотні мерапрыемстваў.

Галоўны спецыяліст аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Лідскага райвыканкама Марына Дукі не хавае, што да распрацоўкі новага праекту іх падштурхнулі сябры ТБМ, якія планавалі арганізацію у Лідзе курсы "Мова Нанова".

Праўда, Дукі адразу падкрэслівае, што іхні культурна-асветніцкі праект па форме значна адрозніваецца ад курсаў "Мова Нанова": у ім бяруць удзел усе ўстановы культуры раёна, ён уключае ў сябе сэм вялікіх праграмаў, і кожная складаецца з шэрагу самых розных мерапрыемстваў.

- Да прыкладу, адна з такіх праграмаў, музейна-адукацыйная "У школу да Цёткі", ужо пачала дзейнічаць у літаратурным філіяле гісторычна-мастацкага музея і была прысвечана тэме беларускамоўнага навучання. Інтэрактыўна-асветніцкая бібліятэчная праграма "З беларускай кнігай у будучыні", тры праграмы клубных установ, якія ўключаюць у сябе адраджэнне традыцыйной культуры, абрадаў, рамёствай і г.д. Цяпер мне наўнат цяжка сказаць, колькі ўсяго мерапрыемстваў адбудзеца на працягу 2017 года, паколькі кожны кірунак налічвае іх мноства.

Асобна спадарыня Дукі падкрэслівае, што галоўная ўмова правядзення мерапрыемстваў - беларуская мова. Паводле яе, усе мерапрыемстваў плануеца праводзіць толькі на беларускай мове. Яна кажа, што Лідскі эстрадны аркестар адмыслова рыхтуе праграму толькі з твораў беларускіх аўтараў.

Да ўсяго, яна райць на ведаць кулінарныя імпрэзы, якія будуць праходзіць пад дзвізам "Спазнай смак сваёй кухні". Кажа, што ўжо набыла папулярнасць праграма "Танцуем па-даўнейшаму", прыжыўся ў раёне конкурс па ручнай касьбе і іншыя фальклорныя святы.

- Прычым хацела б падкрэсліць, што мерапрыемстваў нашага культурна-асветніцкага праекту разлічаныя практычна на ўсіх жыхароў раёна, пачынаючы ад дзетак, якія наведаюць садкі, і заканчваючы пенсіянарамі. У нас вялікі рэсурс, і мы будзем імкнушца выкарыстоўваць яго напоўніцу.

Першае мерапрыемства новага культурна-асветні-

цкага праекту ўжо адбылося ў межах музейна-адукацыйнай праграмы ў літаратурным філіяле Лідскага гісторычна-мастацкага музея. Віктарына была арганізавана па форме тэлеперадачы "Размалулем падбеларуску" з 3-га канала Беларускага тэлебачання. Яго вядоўцем і аўтаром - супрацоўніком музея і сябрам ТБМ Альесь Хітрун - расказаў Свабодзе, што мера-прыемства называлася "У школу да Цёткі".

- Мне здаецца, што такія мерапрыемства вельмі патрабныя. У мяніне былі першымі вучні шостых класаў, і многія з іх не ведалі, хто такая Цётка, хто такі Максім Багдановіч. Веды наагул кволыя ў нашых вучняў. Даводзілася больш распавяданец, чым слухаць. Але адчуваецца, што дзецим нешта адкладваецца. І на мове неяк сарамліва гавораць, але калі чуюць яе ўвесі час, то нармальная ўспрыманія і імкненіцца гаварыць. Наша праграма налічвае 14 тэм, і, відома, каб сістэмна гэта дзеци ўспрымалі, то шмат чаго маглі бы даведацца. І важна, што на ўсіх занятках галоўны акцэнт робіцца на беларускую мову. Гэта, лічу, галоўнае.

Альесь Хітрун кажа, што іхні культурна-асветніцкі праект розніца ад курсаў "Мова Нанова": ён ахоплівае і большую колькасць людзей, і тэматычна нашмат шырэйшы. Але, паводле яго, некаторыя формы правядзення мерапрыемстваў яны таксама запазычылі ў тых, хто праводзіць курсы "Мова Нанова". А галоўнае адрозненне, што курсы "Мова Нанова" ладзіць грамадская структура, а "У школу да Цёткі" запрашае дзяржжаўная.

Глеб Лабадзенка, арганізатар курсаў "Мова Нанова", каментуючы Свабодзе з'яўленне новага Лідскага культурна-асветніцкага праекту, заўважыў, што вельмі рады ініцыятыве лідскіх уладаў. Паводле яго, курсы "Мова Нанова" - не адзіны шлях да беларусчыны.

- Галоўнае, каб гэта было шчыра, цікава і прафесійна. Мы ўжо сустракаліся, калі нам казалі, што вони курсы непатрэбныя, зробім самі, а на справе адбываіся дзве сустэрэчы, і на гэтым усё заглухла. Нашы курсы - усё ж гэта вельмі высокая планка, і ў кожным горадзе іх праводзяць, як правіла, лепшыя людзі гэтага горада. Я за канкурэнцыю і за тое, каб курсы множыліся і каб сапраўды была альтэрнатыва нашым курсам. І таму мы заўсёды ў Менску на сваіх занятках рэкламуем усе курсы беларускай мовы, якія праводзіцца ў Менску. Мы не павінны разыходзіцца па вуглах, як баксёры, і казаць, што ў нас тут адны курсы, а ў вас іншыя. Галоўнае, каб на курсах было цікава людзям і каб яны ўцягвалі людзей у космас беларушчыны.

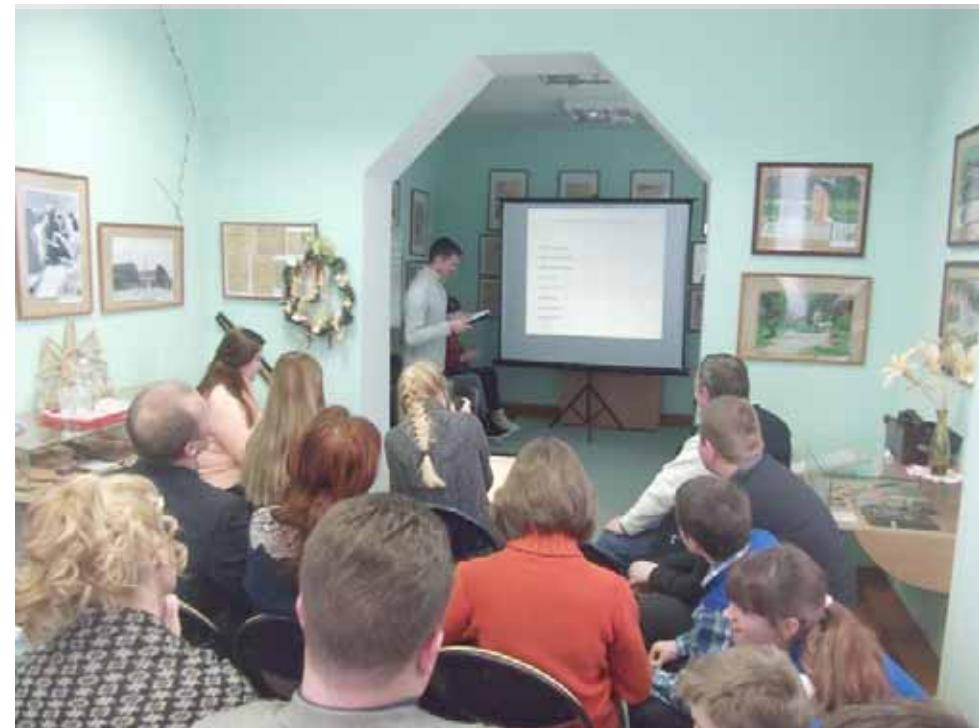
Міхаіл Карневіч,
Радыё Свабода.

На заняткі запрашае Цётка

На календары студзень, а ў літаратурным аддзеле гісторычна-мастацкага музея (доміку Таўлая) распачаўся навучальны год. Толькі пачакайце здзіўляцца часу і месцу, бо ёсьць яшчэ адзін цікавы факт: урокі ў школе будзе весці Цётка, або вядомая нам Алаіза Пашкевіч.

Скажаце: "Нейкі абсурд?" А вось і не! Усяго толькі вобразнае прадстаўленне ўнікальнай у сваім родзе музейна-адукацыйнай праграмы "У школу да Цёткі".

Такая назва выбрана не выпадкова. Алаіза Пашкевіч родам з Лідскага павета (ципер гэта Шчучынскі раён). Але куды больш важны іншы факт: беларуская пазэса, публіцыст і грамадскі дзеяч арганізавала ў Вільні ў 1915 годзе разам з Бяліславам Пачопкам першую гісторыю легальнай бела-

Каманды "Вясёлка" і "Рамонкі" з СШ № 11 г. Ліды

рускую школу, а таксама паводле мясцовай легенды арганізавала ў тым жа 1915 годзе і першую легальную беларускую школу ў Лідзе

- Ідэя арганізаваць такую праграму ўзнікла 15 ліпеня мінулага года падчас падрыхтоўкі да адкрыція выставы "Жыве мая ліра нанова!", прымеркаванай да 140-годдзя з дня нараджэння Цёткі, - расказвае куратар адукацыйнай праграмы, супрацоўнік Лідскага гісторычна-мастацкага музея Альесь Хітрун. - Алаіза Пашкевіч пакінула нам вялікую літаратурную, а таксама педагогічную спадчыну. З пашанай да яе мы ўзялі на сябе смеласць працягнуць гэтую традыцыю і ў наш час.

Музейна-адукацыйная праграма "У школу да Цёткі" разлічана на ўвесі год і ўяўляе сабой заняткі па 14 асобных тэмах, прысвечаных беларускай мове, літаратуре, традыцыям, нацыянальным каштоўнасцям, гісторыі краю і іншаму. Пры гэтым кожная тэма будзе падтаратыца некалькі разоў для розных аўдыторыяў.

Першы такі занятак

прайшоў ужо на гэтым тыдні і

тычыўся гісторыі першай беларускай школы на Лідчыне.

На ім прысутнічала вучня 6-га

класа СШ № 11, іх настаўнікі, а

таксама прадстаўнікі культурных

устаноў горада і раёна,

гісторыкі, пазэсы і артысты.

Музейна-адукацыйная

праграма разлічана ўсё ж такі на

дзяцей, і каб ім было не сумна, але каб у той жа час занятак быў пазнавальным, урок быў пабудаваны ў выглядзе вікторыны. Акрамя пытанняў-ад-

Баладу пра беларускую школу чытае Алег Лазоўскі

казаў ён уключаў аўдыёзапісы, відэофільмы, музычна-пээтычныя адступленні.

Відэарэпартаж пра падзею можна паглядзець на сایце www.lixmuseum.by.

Вікторыя Руслевіч.

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

У VII ст. шведская вікінгі напалі на балцкое племя куршау, якія жылі на ўсходнім беразе Балтыйскага мора. Яны заснавалі на землях куршау свае ўмацаваных паселішчы непадалёк ад сённяшняга латышскага горада Лепай. Гэтая база вікінгаў існавала каля 200 гадоў, аж пакуль курши не знішчылі яе. У свою чаргу курши рабілі набегі на востраў Готланд і Данію. У IX ст. вялікае войска датчан напала на куршау, але тыя разбілі заваёўнікаў і захапілі палову іх караблёў.

Паганская амулеты-абярэгі са Скандинавіі

У 854 г. на землі куршау напад шведскі конунг Улаф і прымусіў іх плаціць яму даніну. Але неўзабаве курши адмовіліся ад гэтага.

Падобная ситуация была і заходнімі славянамі, якія жылі на берагах Балтыйскага мора. Яны таксама аказвалі моцны супраціў вікінгам і не раз самі нападалі на іх паселішчы ў Скандинавіі. У стасунках з усходнімі славянамі і фіна-уграмі дачыненні былі іншымі, бо варагі павінны былі разам з імі пракладаць транскантинентальную гандлёвую шляху, у тым ліку і Вялікі Воложскі шлях, а таксама "шлях з варагаў у грекі". Варагі разам з мясцовыми насельніцтвамі склалі першыя раннегарадскія цэнтры як апорныя базы на вышэйзгаданых гандлёвых шляхах. Гэта - Старая Ладага, Рурыкава гарадзішча пад Ноўгарадам, Гнёздова каля Смаленска, Кіеў і інш. Паасобныя

Варажескі вершнік ва ўсходне-еврапейскім узбраені (выява-рэканструкцыя)

конунгі вікінгаў началі кіраўць некаторымі мясцовымі плямёнаў. Так у 862 г. вараги Рурык быў запрошаны на княжанне славянскім і фінскім плямёнаў.

Прысутнасць варагаў на Беларусі зафіксавана ў пісьмовых крыніцах і пачверджана археолагамі. Першыя вядомы з пісьмовых крыніцаў палаці князь Рагвалод таксама мог быць варагам, бо "прышоў з замор'я". Назва горада Полацка ("Палтэск'я") згадваецца ў скандынаўскім эпосе *-сагах*; у географічных творах. Пра варагаў сведчаць і пісьмовыя крыніцы скандынаў - рунічныя надпісы на манетах і некаторых рэчах. Археолагі не раз знаходзілі на тэрыторыі Беларусі варажскую зброя і ювелірную аздобу. Гэтая каралінскія мячы, наканечнікі дзідаў і стрэлаў. Сярод ювелірных скандынаўскіх вырабаў знайдзены арнаментальная падвеска, шынныя грыўні, бранзалеты і рэшткі пояса.

У 1884 г. на Ніжнім замку ў Полацку знайшлі скарб з залатых бранзалетаў, якія маюць паўночна-еўрапейскую аналогію. На арабскіх манетах з некаторых скарбаў, знайдзеных на Беларусі, ёсьць выявы ў выглядзе рун і руна-падобных знакаў. Цэлы комплекс костак (больш за 120) з рунічнымі надпісамі і малонакамі знайдзены на гарадзішчы Маскаўцы ў Віцебскай вобласці. Гульнявая костка варагаў (*астрагал*) з рунічнымі знакамі знайдзена пры раскопках у Полацку.

Руны - гэта знакі старожытнага германскага алфавіту, што высяжаліся на дрэве, косці, камені і метале. У II-VII стст. агульнагерманскі руничны алфавіт меў 24 знакі. У варагаў быў свой варыянт рунічнага алфавіту. На тэрыторыі Швейцаріі захавалася шмат памятных каменных стэлаў з рунічнымі надпісамі.

Рака Захадняя Дзвіна ў IX-X стст. стала часткай міжнароднага гандлёвага шляху са Скандинавіі ў Візантію і Арабскі халіфат. На тэрыторыі Беларусі злучаліся два кірункі гэтага шляху. Першы кірунак ішоў па Дзвіне да Дняпра, а другі - праз рэкі Ніяў, Волхав, возера Ільмень і раку Ловать да Дняпра. Па Дняпры варагі траплялі ў Візантію, а па Волзе - у Арабскі халіфат. Улетку 2016 г. беларускія археолагі на тэрыторыі сённяшняга Шумілінскага раёна (Віцебскай вобласці) адкрылі паселішча IX-X стст. *Кардон*, дзе было знайдзена каля 600 рэчай (*артэфакт*) выразна скандынаўскага пахождання.

Варагі-нарманы паспрыялі завяршенню працэсу ўтварэння раннефеадальных дзяржаваў ўсходніх славян, умацавалі з дапамогай конунгаў і наёмнага войска (дружыннікаў) аппарат княжацкай улады і паскорылі працэс ўтварэння гарадоў. Нават тэрмін "Русь" - як называлі палітычны супольнасці

Алег Трусаў

Гісторыя сярэднявечнай Еўропы (V - XV стагоддзі)

5. Плямёны балтаў і фіна-уграў

Балты. Да іх навукоўцы адносяць групу інда-єўрапейскіх плямёнаў і народаў, якія гаварылі, або і цяпер гаварыць, на балтыйскіх мовах ці іх дыялектах. Цяпер гэта сучасныя літоўцы і латышы. Упершыню тэрмін "балты" ўвёў у навуковы ўжытак нямецкі вучоны Генрых Фердынанд Нэсельман у 1845 г. Балцкія плямёны сфармаваліся ў эпоху позняга неаліту і бронзы. Яны займалі басейны рак *Віслы*, *Нёмана*, *Захадній Дзвіны*, верхняга *Дняпра*, вярхуе *Волгі* і *Акі*. Гэтая плямёны з антычных часоў здабывалі і прадавалі рымлянам, бурштын. У раннім Сярэднявеччы балты займаліся жывёлагадоўляй і рыбалоўствам. Паступова развівалася і земляробства. Асноўным тыпам паселення ў іх былі ўмацаваныя гарадзішчы, а пазней і вёскі, дзе жыло некалькі сем'яў. Тагачасныя балты падзяляліся на заходніх (prusy, яцягі, курши, галінды, скальвы), усходніх (латгалы, сельы, земгалы, жэмайты і інш.) і дніпроўскіх (племя голядзь і іншыя невядомыя з летапісных крыніц плямёны), пазней асімільваныя славянамі. Да VII ст. балты насялялі большую частку сённяшняй Беларусі і суседнія з ёю Смаленшчыны. Асіміляцыя балтаў славянамі на нашай тэрыторыі працягвалася да XII-XIII стст., а на заходзе Беларусі і пазней.

Захаднія балты. Да іх належалі прусы - група заходнебалцкіх плямёнаў, якія жылі на тэрыторыі сённяшніх Польшчы (Мазурскае Паазер'е) і Калініградскай вобласці Расіі. Гэта былі вельмі ваяўнічы племёны, якія рабілі набегі на сваіх суседзяў. Пrusы хавалі сваіх ваяроў разам з іхнімі конымі, што зрабілася іх этнічнай прыкметай. У V ст. прусы занялі паўночную *Самбію*, вусце Нёмана, а пазней і тэрыторыі Верхняга Панямоння. У пахаваннях прусаў археолагі знаходзяць шмат узбраення (мячы, дзіды, сякеры, рэшткі драўляных шчытоў), аздобаў з металу, бурштыну і шкло.

Суседзямі прусаў былі роднасныя да іх яцягі, якія занялі суседнюю з прусамі тэрыторыю: заходнюю частку Мазурскае Паазер'я і басейн сярэдняга *Волгі* і верхняга Нёмана. Племя, якое жыло на правым беразе Нёмана, мела назуву *дайнова*, а жыхары левага берага пазываліся яцягамі. Сваіх нажожчыкаў ў яцягі спаленалі, а іх парэшткі хавалі ў каменных курганах, калі на земляным пагорку над рэшткамі спаленага

нажожчыка ляжалі камяні. Найбліжыя яцягам, якія жылі на тэрыторыі сённяшніх Польшчы і Гродзенскай вобласці Беларусі. *Курины* жылі на берагах Балтыйскага мора. У IX ст. яны мелі пяць асобных племянных тэрыторый - земляў. У куршаў быў добры флот, іх ведалі ў скандынаўскіх краінах.

ка акругі.

Побач з драўлянымі замкамі існаваў *пасад* - тэрыторыя, дзе жылі рамеснікі; умацаванні там не было. Кіраўнік замка меў баявую дружыну, якую аховала жыхароў акругі, а таксама рабіла набегі на суседзяў. Такім чынам узімкі *пратагарады*.

Побач з латышскімі плямёнаў жылі літоўскія (жамайты, аўкштайты). Жамайты займалі права бераг ніжняга Нёмана і займаліся жывёлагадоўляй, паляваннем і збіральніцтвам. Для іх уласцівымі грунтавымі могільнікі, у якіх знаходзяць зброю і ювелірныя вырабы. Суседнія аўкштайты займалі басейны рак *Нявејжы* і *Вілі* (Нярыса). Яны жылі ў неўмацаваных паселішчах, а суседнія з імі гарадзішчы былі толькі сковішчамі ўваенны час. У X-XIII стст. побач з нажожчыкамі хавалі юспаленіяў коней (да дзесяці і болей жывёл) з усім конскім рыштункам.

Усе балты былі язычнікамі, шмат якія з іх у якасці татэмных жывёл мелі вуха або змяю. Змяіны культ прасочваецца ў ювелірным - мастацтве балтаў, калі канцы бранзалетаў аздабляюць змяінімі галоўкамі. Некаторыя плямёны мелі свяшчэннае дрэва - дуб, а галоўным Богам лічылі *Пяркунаса*, бoga маланкі і грому. У латышоў і літоўцаў захаваліся старажытныя народныя песні-дайны, якія ўзніклі ў эпоху Сярэднявечча, яшчэ ў язычніцкі перыяд.

Фіна-ўгорскія бронзавыя бразготныя падвескі (наўднёвае Прывадажжа).

некалі ў палон. Іх называлі *нелодзі*. Існавалі *народныя сходы*, на якіх вырашаліся галоўныя пытанні акругі. Славяне называлі суседніх ліваў "лі-боўю".

Эстамі (эсціямі, айстамі) спачатку, у VI ст., называлі прусаў, а пазней, у IX ст. - фіна-ўгорскія плямёны, продкаў сённяшніх эстонцаў. Славяне не называлі эсту як племя "чудзі"; адсюль назва гідроніма *Чудскае возера*. Эсты спачатку займаліся рыбалаўствам і жывёлагадоўляй, а пазней засвоілі земляробства. Сябе яны называлі "народам зямлі". Сляды фіна-ўгорскага насеяніцтва прасочваюцца на поўначы Беларусі, асабліва ў Гародзіцкім і Аришанскім раёнах Віцебскай вобласці. Пры раскопках гарадоў Полацкай зямлі знайдзена шмат заходак, якія сведчаць пра цесныя сувязі з фінскімі племенамі.

6. Яўрэі (габрэі) і іх расселенне ў Еўропе

У 313 г. рымскі імператор Канстанцін выдаў у Мілане ўказ аб tym, што ўсе рэлігіі ў Рымскай імперыі роўныя. Аднак пазней, у 325 г. ён склікаў Нікейскі сабор, на якім вырашылі, што хрысціяне не павінны святкаваць сваю Пасху адначасова з яўрэямі.

Латгальскі ваяр
(выява-рэканструкцыя)

Да IX ст. латышскія племёны складаліся з асобных родаў. Пазней роды падзяліліся на вялікія сем'і, а тыя - на малія. Такім чынам узімкі суседскія *грамады-вёскі*. Некаторыя моцныя сем'і сляліся асобна, на хутарах. Большай тэрыторый быў *пагост*. Некалькі пагостаў складалі зямлю, або акругу, цэнтрам якой быў умацаваны замак *кіраўніцтва*. Сядрэжытны пагост быў апрацоўкай жалеза і каляровых металаў. Латгалы жылі ў ўмацаваных паселішчах, а таксама мелі паселішчы на драўляных насцілах сярод азёр. Земгалы мелі сем'емель, яны жылі на левым беразе Дзвіны побач з куршамі і селамі.

Лівы жылі на беразе Фінскага заўпа, у басейнах рак *Дзвіны* і *Гаўі* і на *Курземскім паўвостраве*. Яны займаліся земляробствам і жывёлагадоўляй, былі добрымі ваярамі і мелі чатыры племянныя акруг-землі. Самыя галоўныя ў іх былі ваяры-дружыннікі - *знаць*, або *баяры*. Большасць вольных сялян мелі назому *людзі*. Былі халопы-навольнікі накшталт рабоў, захопленых

Адзіны ў Беларусі помнік у гонар 1600-годдзя Міланскага ўзяцьства, паставлены ў Правых Мастах у 1913 г.

З гэтага часу хрысціянская рэлігія пачала ўсё большей адрозніваша ад веры яўрэй. Наступнік Канстанціна імператор *Канстанцій II* забараніў шлюбы яўрэй і хрысціян. У раннім Сярэднявеччы асноўная маса яўрэй жыла ў Азіі і паўночнай Афрыцы. Пасля раздзелу Рымскай імперыі ў 395 г. на дзве самастойныя дзяржавы яўрэі жылі як у Італіі, так і ў Візантый. Першы рымскі папа яўрэй не пераследаваў, але намагаліся зрабіць іх хрысціянамі. Папа Рыгор Вялікі ў 590 г. дазволіў яўрэям жыць па сваіх законах і звычаях. Тым жа, што пераходзіў у хрысціянства, даваліся розныя ільготы. Але такіх было не шмат. Добра жылося ім і ў імперыі Карла Вялікага ў VIII-IX стст. Імператор падтрымліваў іх як арганізатаў міжнароднага гандлю. Вялікія яўрэйскія грамады ўтвораліся ў Рыме, Венецыі, Неапалі і на востраве Сіцилія. Найлепей ім жылося ў Рыме, дзе рымскія папы іх не чапалі, а некаторыя нават давалі ім прывілеі.

У Візантыйскай імперыі ім жылося значна горш. Візантыйскія імператары гвалтам прымушалі іх пераходзіць у хрысціянства. У 723 г. імператор *Леў III Исавій* загадаў, каб усе яўрэі сталі хрысціянамі. Шмат хто з гэтым мусіў пагадзіцца, астатнія перасяліліся ў Крым і Таўрыду. Аднак пазней сітуацыя палепшала, і яўрэі займелі вялікія калоніі ў Канстанцінопалі, Салоніках ды іншых візантыйскіх гарадах на Балканах. Яны займаліся тут рознымі рамёствамі, асабліва вырабам шаўковых і пурпурных тканін. Яўрэйскія грамады кіраваліся сваімі выбарнымі старшынямі "эфарамі".

Менавіта пераследавалі яўрэй вестготы, якія стварылі сваю дзяржаву на Пірэнейскім паўвостраве. Карапі вестготаў прымушалі іх або прымашці хрысціянства, або пакінуць краіну. Калі ў 711 г. на Пірэнеях з'явіліся войскі арабаў, яўрэі сустэрэлі іх як сабор'і дапамаглі ваявіць з вестготамі. Арабскія халіфы далі ім самакіраванне і свободу веравызнання. Менавіта тут іх рэлігія расквітнела і дасягнула высокага ўзроўню.

У аснове іўдаізму - рэлігіі яўрэй - ляжыць вера ў адзінага бoga Ягве, "бога бранасці" яўрэйскага народа, вера ў нябеснага збаўцу (месію) і ў святыя кнігі яўрэй - *Стары Запавет і Талмуд*. Канчатковы талмуд як зборнік святых тэкстаў, склаўся ў V ст. У Сярэднявеччы ў яўрэйскіх місцічнасцін вучзанне *Кабала*, дзе былі выкладзены пачаткі іўдаізму, якія спалучаліся з элементамі хрысціянскага светапагляду, а таксама ісламу. У гэты час склаўся орган духоўнага кіраўніцтва яўрэй - *равінат*, які тлумачыў рэлігійныя абрады і 613 запаведзі, выкладзеных у Старым Запавете. Іўдэйская рэлігійная грамада на чале са святаром (*равіном*) атрымала назыву сінагога. Таксама сінагогай называецца і будынак яўрэйскага храма. У сінагогах чытаюць *тору* - першыя пяць кніг Старога Запавету, якія, паводле падання, напісаны Майсейм са слоў бoga Ягве.

У часы Рымскай імперыі яўрэі з'явіліся на тэрыторыі Францыі і Германіі. Іх калоніі былі ў Марселе, Арліне, Клермоне, Парыжы, Кель-

не ды іншых гарадах. У Франкскай дзяржаве ў эпоху Меравінгаў царкоўныя саборы ў *Армане* (533-541 гг.) забаранілі шлюбы паміж хрысціянамі і яўрэямі, і пачаўся пераслед апошніх. Аднак у часы Карла Вялікага яны атрымалі шмат прывілеяў і нават былі дыпломатамі пры каралеўскім двары. У нямецкіх гарадах яўрэі жылі асобнымі грамадамі на чале з равінамі і старошынамі. Тут існавалі талмудычныя школы і жылі вядомыя яўрэйскія навукоўцы.

У VIII ст. (каля 730 г.) іўдаізм як дзяржаўную ролію прынялі хазары, якія мелі сваю дзяржаву ў паўднёвой частцы Усходняй Еўропы. У сталіцы хазараў горадзе *Іціл* на Волзе (каля Астрахані) будаваліся сінагогі. Сюды запрашалі з іншых краін яўрэйскіх багаслоўяў і навукоўцаў. Аднак у X ст. кіеўскі князь Святаслаў з'нішчыў іх гарады на Волзе, і дзяржава хазараў распалася. У X ст. яўрэі з'явіліся ў Кіеве і Польшчы, асабліва пасля таго, як там прынялі хрысціянства.

7. Складванне феадальных адносін

Захадненеўрапейская грамадства Х-XIII стст. вызначаецца як феадальнае. У шырокім сэнсе слова феадалізм азначае сістэму ўлады, заснаваную на передачы за выкананне пэўнай службы земельнага наследства (*феода*) ў спадчыннае прыманне, што такім чынам аўтамліўца стабільныя прывыткі, зямельнікі дзён у тыдзень на пансікі палетках. Другі называўся *аброкам* - калі сяляне аддавалі феадалу пэўную колькасць прадуктаў са сваіх земляў, а таксама некаторыя вырабы са сваёй гаспадаркі.

Паступова сяляне стаўшы асабістую свободу і не маглі без дазволу феадала пакінуць свою вёску ці хутар. У IX, і асабліва ў X ст., у Заходняй Еўропе склалася феадальная *іерархія*. Наойвоньш выразна гэта выявілася ў Францыі, якая стала ўзорным прыкладам феадальнай сістэмы. На чале краіны стаяў кароль, якому фармальна належалі ўсе землі краіны. Аднак за вайсковую службу частку зямель у якасці феодаў каралі раздавалі магнатам (герцагам, графам і г.). Тыя раздавалі частку гэтых земляў за службу іншым, драбнейшым феадалам. Феадал, які даваў феод, пачаў называцца *сеньёрам*, а той, хто яго атрымаў - *vasalam*. Калі васал атрымліваў феод, ён даваў прысягу вернасці свайму сеньёру і павінен быў выконваць яго загады. Сеньёр, у сваю чаргу, павінен быў барацьца з магнатамі, і з'яўляцца сваім васалам. Тому васал прайнаваў у першую чаргу ўладу свайго сеньёра, а загады вышэйшых феадалаў, нават караля, для яго не былі абязвязкі. Для таго каб пракарміца, каралі мелі сваю ўласную землі з сялянамі, што называліся *даменам*. Усе набыткі з іх непасрэдна ішлі феадалу, складалі яго маёнтак. Сяляне забяспечвалі сябе і сямяні феадалаў харчамі ды пітвом, ткалі палатно, шылі вопратку і абудак. Рамеснікі ў майстэрнях кавалі жалеза, рабілі зброні і розныя прылады працы. Жыхары такожа маёнтка амаль нічога, акрамя солі і некаторых металоў, не куплялі. Тому такая гаспадарка і называлася *натуральнаі*. Феадалы хацелі вырошчваць усе сельскагаспадарчыя культуры, якія маглі бім спартрэбіцца.

Тому нікакі спецыялізацыі не было, і юраджай былі дрэнімы. У якасці ўгнаення выкарстоўваліся толькі попел ад спаленых дрэў і кустоў на месцы ворвў. (*Працяг у наст. нумары*)

най зямлі.

Феадалы і сяляне. Да IX ст. знешні выгляд феадалаў і сялян не вельмі розніцяся, бо апраналіся яны амаль аднолькава. Аднак паступова феадалы пачалі лічыцца сібе элітай, "высакароднымі" людзьмі і імкнуліся заключаць шлюбы толькі паміж сеюм'ямі феадалаў. Феадалы пачалі лепш апрананца, выкарystоўваць ювелірныя вырабы са срэбра і золата, ужываць дарагія віны, розныя мясныя стравы. Але ўсё гэта патрабавала грошай, бо натуральная гаспадарка не магла забяспечыць новыя патрэбы феадалаў. Таму феадалы пачалі прадаваць частку прадуктаў, забраных у сялян, і на атрыманыя гроши купляць розныя замежныя тавары, асабліва візантыйскія і арабскія. Каб атрымліваць стабільныя прывыткі, зямля майткі была падзелена на дзве часткі. Большая частка, дзе землі былі больш ураджайнія, складалі пансікі палі, і ўесь ураджай з іх належалі феадалу. Меншяя частка складала сялянскія надзелы, з якіх карміліся сяляне. Тому залежнасць сялян ад феадалаў павялічылася і складалася з двух авбавязкі. Першы - гэта *паничына*, калі сяляне павінны былі працаўваць некалькі дзён у тыдзень на пансікі палетках. Другі называўся *аброкам* - калі сяляне аддавалі феадалу пэўную колькасць прадуктаў са сваіх земляў, а таксама некаторыя вырабы са сваёй гаспадаркі.

Паступова сяляне стаўшы асабістую свободу і не маглі без дазволу феадала пакінуць свою вёску ці хутар. У X ст. яўрэі з'явіліся ў Кіеве і Польшчы, асабліва пасля таго, як там прынялі хрысціянства.

Захадненеўрапейская эканоміка ў гэтыя часы складала *агарнае вытворчысць* - земляробства, жывёлагадоўля, хатнія промысловы, а таксама рыбалоўства і палівання. Эканоміка развівалася экстэнсіўна, праз пашырэнне плошчы ўраблянных зямель падчас унутранай каланізацыі. Сярэдня і малодшыя сыны сялян, якія не мелі права на спадчыну, асвойвалі новыя землі, высякалі лісы, асушалі болоты і засноўвалі новыя вёскі. Інцыдэнты працягваліся на новае месца магла східзіць ад каралі ці магната. Новыя вёскі ў такім разе становіліся вайсковымі пасяленнямі, жыхары якіх абаранялі межы феадальных уладанняў і гандлёвых шляхі. У якасці апорных пунктаў унутранай каланізацыі выступалі і кляштары.

Натуральная гаспадарка. Да канца IX ст. у краінах Заходняй Еўропы не засталося вольных земляў, прыдатных да апрацоўкі. Усе былыя вольныя сяляне, за вынікам дзяржкай Скандынавіі, сталі залежнымі ад феадалаў. Землі ў адной мяццовасці, якія належалі феадалу, складалі яго маёнтак. Сяляне забяспечвалі сябе і сямяні феадалаў харчамі ды пітвом, ткалі палатно, шылі вопратку і абудак. Рамеснікі ў майстэрнях кавалі жалеза, рабілі зброні і розныя прылады працы. Жыхары такожа маёнтка амаль нічога, акрамя солі і некаторых металоў, не куплялі. Тому такая гаспадарка і называлася *натуральнаі*. Феадалы хацелі вырошчваць усе сельскагаспадарчыя культуры, якія маглі бім спартрэбіцца.

У выніку большая частка заходненеўрапейскіх краін распалася на невялікія дзяржавы і гандлёвікі. Пачынаючы з X ст. распаўсюджаны з'яўль стала феадальная раздробленасць.

ЮБІЛЕЙ КАЛЯДНАЮ ПАРОЙ

Мар'яну Даргелю - 70

Перадкаляндная пара

Перадкаляндная пара,
Цярушыць неба інай-манку,
Мяніе ўзоры модніца-зара,
Каб сонцу спадабацца ўранку.

Мацнее к вечару мароз,
Зіма бярэцца ў сілу,
Убранне новае ў бяроз,
Яна іх вэлномам накрыла.

Сваё ў тым часе мае хараство,
Блішыць на дрэвах зорны інай.
Усе чакаюць Збаўцы нашага раство,
У задуме вёска ў прадкалянднай сіні.

Дымы над дахамі бы волаты ўстаюць,
Сінічка тулыца ў падстрэшы,
Чакае, людзі можа што дадуць:
Галодных пакарміць - душу пацешыць.

Ля рэчкі на круты гары,

Дзе дуб дзядуля дрэмле,

Шыбуноць санкі дзетвары,

Пакуль на вёску не надыдзе цемень.

Эх, дзеткі, паляцеў бы з вамі я,

Гадочки толькі не пускаюць.

Гуляйце ж покуль тата, мама ў вас сям'я,

Пакуль аб гульнях думкі дбаюць.

Уладзіміру Мулявіну

Хвалюецца сэрца, гітара звініць,
Беларуская песня па свеце ляціць,
Хлагчына з Урала на крылы ўзняў,
Магутным імпэтам пад неба паслаў.

Палацы і залы яму падпявалі,
І следам за Ясем рукамі махалі,
Распетай душою з Купалам маліўся,
Каб Бог за наш край у бядзе заступіўся.

Калядкі спявайць, што ў сёлах і вёсках,
Не чулі дагэтуль такіх пагалоскаў,
Ляцелі навокал са столічных вышыняў,
Быў жа ўсім свойскі, з-пад нашых асінаў.

Матыў беларускі засвоіў працяжны,
Як гоні падлёй і лясоу неабсяжных,
Легендай зямля і азёр светлавокіх,
Зраднілася з хлопцам, што з дальніх далёкаў.

Спявала душа самацвету з Урала,
Беларусь яго сынам любімым назвала.
Пясняр стаў Мулявін па духу, прыродзе,
Не згасне аўт і успамін у народзе!

Нахабнік верабей

Дзядуля добры адным часам,
Карміў на вулцы галубкоў,
Не маюць птушкі ведама ж прыпасаў,
А холад цісне іх з усіх бакоў.

І галубкі ўсё чынна і прыстойна,
Ішлі к яму і ежу спажывалі.
Як інтэлігенты - важна і дастойна,
А на вераб'я, што знекуль прыляцеў,

увагі не звярталі.

А той стаяў, вярцеў галоўкай,

ТРЫ КАРАЛІ Ў ВАВЕРЦЫ

Калядныя святкаванні ў Лідскім раёне - традыцыйная шматвекавая. Работнікі клубных установ культуры з пашанай адносяцца і выконваюць абрацыя продкаў. Прыклад таму - адноўлене Ваверскім Домам культуры каледаванне на каталіцкае свята "Тры Карапі".

Тры Карапі - свята Аб'яўлення Пана, успамін аб падзеі, калі, ідуучы за зоркай, карапі (мудрацы) прыбылі ў Бэтлеем, шукаючы нованароджанага юдэйскага караля і прынеслі Езусу дарункі на Каляды.

З роляй вешчуноў Каспера, Бальтазара і Мельхіёра бліскуча справіліся вучні Ваверской сярэдняй школы Антон Іодка, Артур Мікуліч, Павел Рулько. Апранутыя ў прыгожыя сінія плашчы-накідкі, з падабенствам зорнага неба, хлапчукі не толькі ўрачыста выконвалі прывітальну песню "Сёння Бэтлеем", але яшчэ шырыа і сардэнна адрасавалі свае віншаванні. А віншавальны абыход "Тры Карапі" пачалі з сельскага савета, затым перайшлі ў хаты вяскоўцаў. Не забыліся калядоўшчыкі наведаць і мясцовую бальніцу, дзе пацыенткі шаноўнага ўзросту

без меры былі ўдзячныя за падарованную надзею на хутчэйшае выздараўленне. Безумоўна, усе вяскоўцы, да како заходзілі калядоўшчыкі былі прыемна здзіўлены. Гаспа-

дары не толькі частавалі, але таксама ўключаліся ў дзею і спявалі песні разам. Гэта нейкім чынам аб'яднóўвала ўсіх. А мне асабіста, было радасна за нашу моладзь, якая асэнсавана ціка-

віцца нашай спадчынай.

Ганна Некраш,
метадыст ДУ "Лідскі раённы цэнтр культуры і народнай творчасці"

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб зарэгістрацыі № 908 ад

18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslova@tut.by

Традыцыі беларускай батлейкі адраджаюць у магілёўскім музеі імя Масленікава

Некалі батлейка была вельмі распаўсюджаным відам народнага мастацтва, фактычна - своеасаблівым тагачасным тэлевізарам. У вандроўных батлейках пад час кірмашоў, у асноўным у перыяд калядных святаў, прости люд мог паглядзець і кананічныя біблейскія сюжэты, і невялічкія інтэрмедиі з жыцця месцічай. Часта некаторыя сюжэты ствараліся заезджымі артыстамі-батлейшчыкамі проста ў выніку назірання за жывым жыццём

гараджан, сялян, нават шляхты, ці па слядах нейкіх мясцовых гісторый. І традыцыйна гэта прыжылася на нашых землях прыкладна з сямнаццатага стагоддзя, калі гэткі перасоўны лялечны міні-тэатр прывезлі сюды езуіты.

Не так даўно магілёўскую батлейку, сам яе выгляд і лялечных персанажаў, аднавілі на ўзор самай сапраўднай аўтэнтычнай батлейкі з наших краёў, якая знаходзіцца ў сховішчах расейскага музея этнографіі ў Пецярбургу. Захаваліся і некаторыя тексты старадаўніх пастановак.

І ўжо на пачатку двухтысячных гадоў батлейка ў якасці экспаната выставы "Захаваная спадчына" з'явілася ў музеі Масленікава. Спачатку тут зрэдку ладзілі паказы пастановак батлейкі, хутчэй у якасці музеінай інтэрактыўнай экспазіцыі. Але з часам гэта становілася часцей, супрацоўнікі музея нават арганізувалі міні-тэатр з называй "Шчодры". А некалькі год таму зладзілі ў сваім музеі першы міжнародны фестываль батлейкі, які доўжыўся на працягу цэлага месяца ў калядны перыяд са снежня па студзень. Зараз каляктыў не толькі паказвае сваю батлейку ў сценах музея, але і наведвае спектаклямі дзіцячыя дамы, іншыя дзіцячыя ўстановы.

10 студзеня ў магілёў-

скім музеі імя Масленікава адбыўся першы ў гэтым годзе паказ батлейкі. Арганізацыйную і інфармацыйную падтрымку ў гэтым аказала гарадская суполка Таварыства беларускай мовы. Гледачы пабачылі некалькі сюжэтаў, у першую чаргу самы традыцыйны, біблейскі сюжэт пра цара Ірада, які загадаў знішчыць усіх немаўлят у сваёй краіне, калі даведаўся пра нараджэнне Хрыста. Зэтага пайшла і сама называецца "батлейка" - бо падзеі адбываліся ў горадзе Бэтлеем (Віфлеем). Некаторыя з міні-спектакляў былі і з часоў не такога далёкага мінулага. Так, адзін з сюжэтаў распавядаў пра лекара-шарлатана, які мог лячыць "панскія" хваробы, а другі - пра жыццё сямейкі мясцовых грабрэй. Была паказана і зусім новая сцэнка, прыдуманая ўжо самімі ўдзельнікамі "Шчодры". Эта інтэрмедия, паставуленая

на рамантычна-гістарычныя сюжэты, з вялікай доляй іроніі і гумару пра царыцу Кацярыну Другую і яе фаварыта генерала Зорыча.

- Раней батлейка была вельмі распаўсюджана, асабліва сярод простага люду. А зараз мы на такой стадыі нашай культуры, што для многіх гэта навіна і экзотыка, нехта ўпершыню пра батлейку сёня пачуў і пабачыў гэта. Такі занядзілі нацыянальной культуры, не толькі батлеенай, быў звязаны з дэнацыяналізацыяй, з вынішчэннем нацыянальнай эліты пасля трыццатых гадоў мінулага стагоддзя, усяго пласти носьбітаў нацыянальнай культуры. Але апошнім часам мы зноў назіраем адраджэнне, - пракаментаваў падзею старшыня магілёўскага ТБМ Алег Дзячкоў.

**Алег Сабалеўскі,
Магілёў.**

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная камітэта:

Алена Анісім, Юрасіс Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяпко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslova.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbt-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

**Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.**

Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінскай, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 16.01.2017 г. у 17.00. Замова № 12.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,24 руб., 3 мес.- 3,72 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.